

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Krakowie

LKR.410.019.06.2020

Pani
Józefa Kuchta
Dyrektor
Gminnego Ośrodka Kultury w Nowym Targu
z siedzibą w Łopusznej
ul. Gorczańska 7, 34-432 Łopuszna

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/20/007 „Działalność organów administracji publicznej dotycząca podtrzymywania tożsamości kulturowej i językowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym”

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Gminny Ośrodek Kultury w Nowym Targu z siedzibą w Łopusznej, 34-432 Łopuszna ul. Gorczańska 7.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Józefa Kuchta, Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury od 26 czerwca 1992 r. (akta kontroli. str. 2)
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja zadań na rzecz podtrzymywania tożsamości kulturowej oraz integracji obywatelskiej i społecznej mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym oraz uzyskane efekty.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2018 r. do 6 listopada 2020 r. (z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed i po tym okresie, jeśli miały wpływ na kontrolowaną działalność).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontroler	Krzysztof Kempa, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/148/2020 z 1 października 2020 r. (akta kontroli. str. 1)

¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia, że Gminny Ośrodek Kultury w Nowym Targu z siedzibą w Łopusznej (dalej: GOK) nie podejmował w latach 2018-2020 (do 6 listopada) aktywnych działań mających na celu wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowej (słowackiej) i etnicznej (romskiej), zamieszkujących na terenie gminy Nowy Targ.

GOK nie dokonywał rozpoznania potrzeb ww. mniejszości, nie planował żadnych zadań na rzecz wspierania ich tożsamości kulturowej, nie przygotowywał ofert kulturalnych kierowanych do mniejszości, jak również nie pozyskiwał środków finansowych na wspomaganie działalności kulturalnej mniejszości, w szczególności w formie dotacji celowych z budżetu państwa czy środków unijnych. Nieprzygotowywanie ofert kulturalnych adresowanych do mniejszości i – w konsekwencji – brak starań o pozyskanie środków finansowych na wspomaganie działalności kulturalnej mniejszości było, w ocenie NIK, działaniem nierzetelnym.

Współpraca GOK z organizacjami mniejszości w gminie polegała na bezpłatnym udzieleniu Towarzystwu Słowaków w Polsce pomieszczenia na prowadzenie swojej działalności statutowej w Wiejskim Domu Kultury w Krempachach (dalej: WDK)³. W razie potrzeby, na wniosek Towarzystwa, udostępniano również inne pomieszczenia, w szczególności salę widowiskową. GOK wspierał ponadto funkcjonowanie zespołów regionalnych, mających w swoim repertuarze m.in. utwory w języku słowackim, w szczególności poprzez finansowanie ich wyjazdów na imprezy artystyczne i naprawy instrumentów.

Imprezy organizowane przez GOK były kierowane do ogółu lokalnej społeczności, bez rozróżniania ewentualnej przynależności uczestników do mniejszości narodowej lub etnicznej.

GOK prowadził działania sprzyjające integracji dzieci i młodzieży romskiej z ich rówieśnikami poprzez zajęcia organizowane w świetlicy wiejskiej w Ostrowsku.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu
faktycznego

1. Gminny Ośrodek Kultury utworzono na podstawie uchwały Rady Gminy w Nowym Targu (dalej: *Rada Gminy*) z 3 czerwca 1992 r. Obowiązujący statut GOK wprowadzono uchwałą Rady Gminy z 20 czerwca 2013 r., a Regulamin organizacyjny GOK – zarządzeniem Dyrektora GOK z 28 grudnia 2013 r.

W Statucie nie ustalono warunków podejmowania przez GOK przedsięwzięć na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych w zakresie podtrzymywania i rozwijania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej oraz własnej kultury, a zadań w ww. zakresie nie określono w Regulaminie organizacyjnym GOK.

Dyrektor GOK wyjaśniła, że przygotowując projekt statutu założyła, że działalność kulturalna GOK dotyczy ogółu mieszkańców Gminy Nowy Targ, bez wyróżniania słowackiej mniejszości narodowej (we wsiach: Krempachy i Nowa Biała) oraz romskiej mniejszości etnicznej (we wsi Ostrowsko). Uwag do ww. projektu nie miał Wydział Prawny i Nadzoru w Małopolskim Urzędzie Wojewódzkim w Krakowie.

WDK i świetlica w Ostrowsku organizowały działania na rzecz lokalnych społeczności wiejskich niezależnie od ich przynależności narodowej i etnicznej

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej, którą zastosowano w niniejszym wystąpieniu.

³ Zgodnie ze Statutem GOK, w jego strukturze organizacyjnej był m.in. WDK i świetlica wiejska w Ostrowsku.

(dalej: *mniejszości*), a segregacja uczestników zajęć wg narodowości polskiej, słowackiej i romskiej była niewskazana, aby nie stwarzać pretekstu do ewentualnych sytuacji konfliktowych. Rada Gminy nie określiła dla GOK warunków lub zadań w ramach podtrzymywania tożsamości kulturowej oraz integracji obywatelskiej i społecznej mniejszości, a Wójt nie wydawał decyzji w sprawach organizacji przedsięwzięć na rzecz ww. mniejszości.

(akta kontroli, str. 8-19, 108-110)

2. W latach 2018-2020 (do 6 listopada) za realizację zadań związanych z organizowaniem i prowadzeniem działalności kulturalnej na rzecz mniejszości odpowiedzialnych było w GOK dwóch pracowników WDK. W ich zakresach obowiązków określono m.in. zadania dotyczące: /1/ rozwijania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, gwarowej i religijnej, /2/ integracji lokalnej mniejszości Słowaków ze społecznością wiejską poprzez angażowanie jej do udziału w zajęciach zespołów regionalnych, wspólnych występach i spotkaniach, /3/ integracji wiejskiej mniejszości narodowej ze społecznością lokalną poprzez zaangażowanie dzieci, młodzieży i starszych w zajęciach i wydarzeniach kulturalnych, /4/ współpracy m.in. z Towarzystwem Słowaków w Polsce w zakresie działalności kulturalno-wychowawczej.

Umową zlecenia z 30 czerwca 2020 r. Dyrektor GOK powierzyła osobie fizycznej z Krempach prowadzenie od 1 lipca do 31 grudnia 2020 r. nauki gry na instrumentach smyczkowych m.in. melodii z regionu Spisza oraz melodii słowackich w szkółce muzycznej w WDK.

(akta kontroli, str. 20-23)

3. W GOK nie opracowano strategii (długoterminowego planu działania) w zakresie organizowania, prowadzenia i rozwoju działalności kulturalnej, w tym skierowanej do mniejszości, co Dyrektor GOK uzasadniła brakiem sugestii i wytycznych w ww. zakresie ze strony Rady Gminy i Wójta.

(akta kontroli, str. 108-110)

4. Przychodami GOK w latach 2018-2020 była coroczna dotacja podmiotowa Gminy na pokrycie kosztów działalności GOK oraz na organizowanie gminnych imprez kulturalnych⁴. W planach finansowych GOK nie ujęto przychodów pochodzących z innych źródeł, np. w formie dotacji celowych.

W okresie objętym kontrolą, oferta kulturalna i kalendarz imprez GOK nie zawierały przedsięwzięć mających na celu podtrzymanie tożsamości kulturowej mniejszości. Dyrektor GOK nie podejmował działań w celu pozyskania środków finansowych z innych źródeł, w tym np. dotacji celowych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, na działania kulturalne kierowane do mniejszości.

(akta kontroli, str. 33-35, 66-100, 108-110)

5. W okresie objętym kontrolą GOK nieodpłatnie używał Towarzystwu Słowaków w Polsce – *Koło Krempachy* na jego potrzeby lokal w WDK (o powierzchni 70m²) i ponosił koszty zużycia energii elektrycznej, ogrzewania, kanalizacji i drobnych remontów (malowania) tej świetlicy.

W 2018 i 2019 r. dla Koła Krempachy Towarzystwa Słowaków w Polsce udostępniano salę widowiskową WDK wraz z nagłośnieniem i oświetleniem na organizowane przez Towarzystwo spotkania oplatkowe i występy teatru dziecięcego.

⁴ W planie na 2018 r. dotacja Gminy – 1 118 tys. zł, w tym 99 tys. zł na gminne imprezy kulturalne, w planach na 2019 r. i na 2020 r. – odpowiednio – 1 140 tys. zł, w tym 102,3 tys. zł oraz 1 200 tys. zł, w tym 104,1 tys. zł.

W 2019 r., na wniosek dyrektora Centrum Kultury Słowackiej w Nowej Białej⁵ (dalej: *Centrum*), GOK sfinansował naprawę trzech akordeonów Zespołu Folklorystycznego *Spis* z Nowej Białej w kwocie 2 tys. zł.

(akta kontroli, str. 25, 105, 108-110)

6. W okresie objętym kontrolą GOK nie przygotowywał ofert kulturalnych kierowanych do mniejszości. Imprezy organizowane przez GOK skierowane były do wszystkich mieszkańców Gminy i nie wykluczały udziału mniejszości. Jako powód niesporządzania ww. ofert Dyrektor GOK wskazała brak wytycznych władz Gminy.

(akta kontroli, str. 3-7, 108-110)

7. GOK nie zbierał informacji o oczekiwaniach i potrzebach kulturalnych od mieszkańców gminy należących do mniejszości. Dyrektor GOK wyjaśniła, że realizowano potrzeby zgłoszone przez *Koło Krempachy* Towarzystwa Słowaków w Polsce (udostępnienie sali widowiskowej WDK wraz z nagłośnieniem i oświetleniem w 2018 i 2019 r.) i Centrum Kultury Słowackiej w Nowej Białej (sfinansowanie naprawy trzech akordeonów Zespołu *Spis* w 2019 r.).

(akta kontroli, str. 108-110)

8. W sprawozdaniach finansowych GOK za 2018 i 2019 r., sprawozdaniu merytorycznym za 2018 r.⁶ oraz sprawozdaniach GOK dla Rady Gminy (w ww. latach i w okresie 3 kwartałów 2020 r.) nie wykazano realizacji przez GOK zadań dotyczących podtrzymywania i rozwijania poczucia tożsamości narodowej i etnicznej mniejszości oraz przybliżania kultury mniejszości ogółowi społeczeństwa.

(akta kontroli str. 63-65, 81-102, 107)

Pracownicy WDK wyjaśnili, że poczucie tożsamości narodowej, etnicznej, gwarowej i religijnej na terenie wsi Krempachy i Gminy Nowy Targ rozwijano poprzez działalność przy WDK – od ponad 30 lat – Zespołu Regionalnego *Zielony Jawor*, w którym było łącznie ok. 85 osób w czterech grupach wiekowych: przedszkolaki, dzieci szkolne, młodzież i dorośli. Ponadto, kilkanaścioro dzieci było w kapeli ludowej. W ramach poznawania dziedzictwa kulturowego, tradycji, religii i kultury ludowej *Spisza*⁷ dzieci uczono gwary spiskiej oraz polskich i słowackich pieśni biesiadnych i tańców ludowych. Przy przyjęciach do Zespołu narodowość nie miała znaczenia.

(akta kontroli str. 117-120)

W składanych do GOK sprawozdaniach rocznych WDK, Zespołów: *Zielony Jawor* i *Dolina* oraz Orkiestry Dętej z Krempach przedstawiano dane o wydarzeniach kulturalnych mających związek z mniejszością słowacką.

W sprawozdaniach WDK za 2018 i 2019 r. wymieniono wydarzenia i spotkania zorganizowane w WDK przez Towarzystwo Słowaków, w tym m.in. *Fasiangi – Ostatki*⁸, koncerty noworoczne Zespołu *Zielony Jawor*, koncert polskiego Zespołu *Dolina* i dwóch zespołów słowackich.

(akta kontroli, str. 25, 117-120)

W sprawozdaniach Zespołu *Dolina* wymieniono m.in. koncerty tego zespołu w 2018 i w 2019 r. na noworocznych spotkaniach zorganizowanych przez Towarzystwo

⁵ Centrum Kultury Słowackiej w Nowej Białej uruchomione 27 września 2014 r. przez Towarzystwo Słowaków w Polsce - Zarząd Główny Słowaków w Polsce z siedzibą w Krakowie. Centrum wybudowano ze środków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Urzędu ds. Słowaków żyjących za granicą, Funduszu Unijnego - *Euroregion Tatry* oraz ze środków finansowych Towarzystwa Słowaków w Polsce.

⁶ Brak sprawozdania za 2019 r. Dyrektor GOK uzasadniła sporządzeniem sprawozdań dla Rady Gminy.

⁷ Spisz to tygiel wielu kultur, takich jak węgierska, niemiecka, rumuńska, słowacka, cygańska, polska. Po stronie polskiej jest mała część Spisza (14 miejscowości), a większa - na Słowacji. W polskiej i słowackiej części Spisza występuje gwara spiska. Do podziału Spisza doszło w wyniku I wojny światowej.

⁸ Organizowane corocznie przez *Koło* Towarzystwa Słowaków w Polsce dwudniowe przeglądy solistów, instrumentalistów, grup śpiewających, kapel i zespołów regionalnych, w tym zespołów ludowych ze Słowacji.

Słowaków, koncerty z okazji *Dni Kultury Słowackiej*, 70-lecia Towarzystwa Słowaków w Polsce czy 70-lecia Zespołu *Spis* w Nowej Białej.

W sprawozdaniach Zespołu *Zielony Jawor* za lata 2018-2019 i 3 kwartały 2020 r. wymieniono koncerty noworoczne z prezentacją m.in. tańców słowackich, *Dni Seniora* (kolędy m.in. w języku słowackim) i inne imprezy, na których prezentowano m.in. pieśni słowackie. W repertuarze Zespołu były m.in. pieśni z różnych regionów Słowacji, kilkanaście choreografii tańców z regionu Spisza i słowackich. Zespół występował na imprezach w innych miejscowościach w Polsce i za granicą (w 2018 r. Piwniczna i Maniowy oraz Litwa i Węgry, w 2019 r. Wrocław oraz Czechy, Węgry i Słowacja).

Orkiestra Dęta z Krempach w 2018 r. uczestniczyła m.in. w mszach w miejscowym kościele, sprawowanych w języku słowackim.

W 2018 i w 2019 r. oraz do września 2020 r. GOK sfinansował koszty przewozów dwóch zespołów regionalnych ze wsi Krempachy na imprezy artystyczne, na których prezentowano m.in. kulturę słowacką. W 2018 r. były to koszty w łącznej kwocie 5 820 zł za pięć przewozów Zespołu *Zielony Jawor* na występy w Polsce (Jabłonka, Łopuszna, Maniowy, Piwniczna) i na Litwie, w 2019 r. – koszty ogółem 10 600 zł za sześć przewozów Zespołów: *Zielony Jawor* i *Dolina* na występy w Polsce (Dębica, Niedzica, Tarnów, Wrocław) oraz w Czechach i na Ukrainie, a w marcu 2020 r. – 600 zł za przewóz Zespołu *Zielony Jawor* do Jabłonki. Ponadto, w 2019 r. GOK pokrył wartość faktury 2 000 zł za naprawę trzech instrumentów Zespołu *Spis* z Nowej Białej⁹.

(akta kontroli str. 36-58, 105-106)

9. W zajęciach prowadzonych w świetlicy wiejskiej GOK w Ostrowsku (we wtorki, czwartki i soboty w godz.17.00-21.00), m.in. plastycznych, kulinarnych, florystycznych, tanecznych i technicznych oraz sportowych, uczestniczyły dzieci romskie (w 2018 r. siedmioro spośród ogółem 35 dzieci, w 2019 r. – 12 wśród 20 dzieci). W sprawozdaniu Świetlicy za 2019 r. stwierdzono, że zajęcia ukierunkowano na integrację lokalnej mniejszości romskiej ze społecznością wiejską¹⁰.

(akta kontroli, str. 36-65, 81-107)

Zajęcia w świetlicy wiejskiej w Ostrowsku były bezpłatne, podobnie jak wszystkie zajęcia dla dzieci organizowane przez WDK w latach 2018-2020 (3 kwartały).

(akta kontroli, str. 59-62, 108-110)

10. W latach 2018-2020 (3 kwartały) w GOK nie realizowano na rzecz mniejszości zadań zleconych przez administrację rządową, a dyrektor GOK wyjaśniła, że nie otrzymywała wskazówek i zaleceń w tym zakresie m.in. od administracji rządowej i od Zarządu Głównego Towarzystwa Słowaków.

(akta kontroli, str.108-110)

11. GOK nie występował i nie otrzymywał w okresie objętym kontrolą dotacji celowych na zadania skierowane do mniejszości; nie składał również wniosków do żadnych podmiotów o przyznanie środków finansowych na realizację ww. zadań.

Realizacji zadań na rzecz mniejszości nie określono w sprawozdaniach finansowych i rzeczowych GOK za 2018 r. i za 2019 r. W latach tych oraz w okresie 3 kwartałów 2020 r. Urząd Gminy nie przeprowadzał kontroli w GOK.

(akta kontroli, str. 63-102, 107-110, 121)

12. Dyrektor GOK wyjaśniła, że w związku z nieplanowaniem działań na rzecz mniejszości nie dokonywała ocen takiej działalności, ale pozytywnie ocenia

⁹ Zespół Folklorystyczny *Spis* w Centrum Kultury Słowackiej w Nowej Białej

¹⁰ Działalność świetlic wiejskich, w tym świetlicy w Ostrowsku, finansowana była w ramach dotacji Gminy dla GOK bez wyodrębniania w niej działań na rzecz mniejszości.

całokształt działalności WDK w latach 2018-2019, w tym różnorodność prowadzonych zajęć dla lokalnej społeczności wiejskiej, w tym słowackiej. Stwierdziła również, że z uwagi na nieplanowanie działań na rzecz mniejszości nie identyfikowała czynników negatywnie wpływających na ich zakres, natomiast od Towarzystwa Słowaków w Polsce nie otrzymywała informacji wskazujących na występowanie czynników negatywnie wpływających na taką działalność.

(akta kontroli, str. 108-110)

13. W związku z pandemią COVID-19, w dniach 28-29 kwietnia 2020 r. przesłano do ZUS wnioski o świadczenia postojowe m.in. dla pracowników świetlic wiejskich i instruktorów nauki gry na instrumentach w orkiestrach dętych. W maju 2020 r. pracownikom WDK przekazano m.in. rękawiczki ochronne, maseczki, przyłbice, płyny i żele do dezynfekcji rąk oraz powierzchni urządzeń, a także skierowano do nich pisemne zalecenia w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa podczas zajęć z dziećmi i młodzieżą (m.in. pisemne zgody rodziców na udział dzieci w zajęciach, dezynfekowanie rąk przy wejściu do budynku, dzielenie dzieci na grupy stosownie do wielkości pomieszczeń i zachowania bezpiecznej odległości między dziećmi, dezynfekowanie powierzchni, z którymi stykają się uczestnicy zajęć, oraz korzystanie przez instruktorów z przyłbic albo maseczek i rękawiczek).

Instruktorzy WDK wyjaśnili, że zrezygnowano m.in. z zaplanowanych na kwiecień 2020 r. występów teatralno-muzycznych w języku polskim, gwarą i po słowacku z udziałem dzieci, młodzieży i kobiet, organizacji *Festynu Krympaskiego*, w październiku br. nie zorganizowano *Spiskiego Konkursu Recytatorskiego i Spiskiego Konkursu Plastycznego*. Odwołano lub ograniczono zakres występów Zespołu *Zielony Jawor*.

(akta kontroli, str. 24-28, 108-120)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności GOK w przedstawionym zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Oferta kulturalna przygotowywana przez GOK w okresie objętym kontrolą nie uwzględniała imprez, wydarzeń czy innych przedsięwzięć skierowanych do mniejszości. W konsekwencji GOK nie podejmował również żadnych działań celem pozyskania środków finansowych, m.in. dotacji celowych z budżetu państwa, na zadania związane ze wspieraniem mniejszości. Brak aktywności GOK w ww. zakresie NIK ocenia jako działanie nierzetelne.

Dyrektor GOK wyjaśniła, że ww. ofert nie sporządzano z uwagi na brak wytycznych władz Gminy. Rada Gminy i Wójt nie wskazywali potrzeb określenia w planach GOK imprez kulturalnych skierowanych do mniejszości.

(akta kontroli, str. 33-35, 71-80, 108-110)

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

Wnioski

W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujący wniosek:

Kierowanie do mniejszości zamieszkujących teren gminy oferty kulturalnej, tak aby wspierać działalność zmierzającą do ochrony, zachowania i rozwoju ich tożsamości kulturowej.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Krakowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli Delegatury w Krakowie, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych w związku z tym działaniach lub przyczynach niepodjęcia takich działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kraków, listopada 2020 r.

Kontroler
Krzysztof Kempa

Główny specjalista kp.